

УДК 577.2:378.14

ОКСАНА ОВЧАРЕНКО

ТЕТЯНА КРИВОРУЧКО

Вищий державний навчальний заклад України
"Українська медична стоматологічна академія", м. Полтава,

ДО ПИТАННЯ КООРДИНАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ ТА МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ НА І КУРСІ ВМЗ

У статті висвітлені актуальні питання викладання медичної біології у процесі підготовки на довузівському етапі навчання та початковому етапі навчання у вузі. Реформування вищої школи в нашій країні на основі європейських стандартів системи вищої освіти передбачає проведення глибоких перетворень в галузі вищої медичної освіти з метою підвищення конкурентоспроможності національної вищої школи, забезпечення можливості працевлаштування студентів-іноземців на батьківщині та на європейському ринку праці. Передбачається оновлення змісту освіти, створення нової системи методичного і інформаційного забезпечення. Надзвичайно актуальним постає питання формування навчальних планів, розробки графіків навчального процесу, регулювання співвідношення аудиторних, самостійних та індивідуальних занять, різноманітність методів викладання дисциплін. На сьогодні актуальним постає завдання рівноправного співробітництва між викладачем та студентами-іноземцями з метою розв'язання навчальних, пізнавальних і комунікативних задач з урахуванням національних та культурологічних особливостей даної категорії громадян.

***Ключові слова:** реформування вищої освіти, підготовче відділення, навчальна програма, медична біологія, студенти-іноземці*

Постановка проблеми. Сучасний етап процесу професійної підготовки визначається тенденціями розвитку світової освітньої системи. Освіта і наука в глобалізованому світі є визначальними факторами людського розвитку. У зв'язку з цим залучення у європейські країни більшої кількості студентів з інших регіонів передбачає комплексний підхід до вирішення питання оптимізації навчання, поєднання сучасних інноваційних технологій та традиційних форм і методів навчального процесу, які впливають на якість підготовки спеціалістів для зарубіжних країн. Останнім часом у багатьох медичних вузах України, у нашому зокрема, студенти мають можливість отримати освіту англійською мовою. Така форма навчання є досить перспективною, тому що робить привабливим навчання у нашій країні для більшої кількості молоді з різних країн світу. Але на сьогодні значна частина іноземних студентів здійснює своє навчання російською

мовою, тому рівень засвоєння нового матеріалу суттєво залежить від якості довузівської підготовки.

Аналіз джерел та публікацій.

Проблеми підготовки іноземних студентів у вищих навчальних закладах висвітлені у наукових працях Т.Н. Алексеєнко, Т.В. Клочко, Т.І. Капітонова, А.І. Суригіна, Т.А. Шмоніна та ін.

Метою роботи є вивчення та пошук методичних прийомів, спрямованих на поліпшення сприйняття студентами-іноземцями навчального матеріалу з медичної біології на довузівському етапі навчання та в подальшому в ході професійної підготовки у вузі.

Виклад основного матеріалу і результатів досліджень. Аналіз успішності студентів-іноземців свідчить, що однією з причин неповного засвоєння матеріалу є мовний бар'єр, пов'язаний з недосконалим знанням російської мови, низьким базовим рівнем знань з окремих предметів, отриманих на батьківщині, механічним запам'ятовуванням навчального матеріалу. Отже, важливим є питання формування знань, навичок та умінь, необхідних для подальшого навчання студентів-іноземців у вузах. Досягнення даної мети можливе лише за умов забезпечення освітньої діяльності навчальними та методичними матеріалами, використання новітніх інформаційних технологій, формування у студентів вмінь та навичок роботи з навчально-методичною літературою. Тому навчальні посібники для іноземних студентів мають бути комунікативно-орієнтовані, багатопланові і, найголовніше, інформативно доступні. Слід зауважити, що тільки у співпраці викладачів-предметників і викладачів-мовників можливо сформувані продуктивно-репродуктивні навички та вміння з основних видів мовленнєвої діяльності, підготувавши студентів-іноземців до навчання на профільних кафедрах медичного вузу.

Беручи до уваги моменти недостатнього рівня мовної підготовки та певних психофізіологічних особливостей іноземних громадян процес навчання передбачає використання різних прийомів і методів навчання на кожному етапі оволодіння базовими біологічними дисциплінами. Досвід показує, що в умовах недостатньої адаптованості іноземних студентів, перебування у стані "культурного шоку" на початковому етапі при вивченні матеріалу вступної частини основну увагу слід приділяти перекладному способу семантизації лексики. З цією метою на підготовчому відділенні укладений та успішно апробований восьмимовний україно-російсько-арабсько-англійський-азербайджано-франко-фарсі-китайський поурочний словник біологічних термінів. Під час вивчення біології на підготовчому відділенні значна увага приділяється роботі з текстами, що сприяє розвитку у студентів вмінь усвідомити отриману інформацію нерідною мовою.

Вивчення медичної біології як базової дисципліни відбувається на першому курсі додипломної підготовки і, перш за все, передбачає формування понять про основні закономірності функціонування живого на всіх рівнях організації. Знання, які отримують студенти вивчаючи медичну біологію мають суттєве практичне значення, тому що теоретичний

матеріал з цього предмету тісно пов'язаний з багатьма клінічними дисциплінами. Медична біологія як наука має природничу-наукову основу, що не тільки дає певну систему знань, але й формує світогляд майбутнього медика, виховує цілеспрямованість, необхідну для набуття професійних навичок. Тому навчальну програму розроблено таким чином, що студенти-іноземці знайомляться з властивостями живого на основних рівнях організації, починаючи від молекулярного-генетичного, закінчуючи біогеоценологічним та біосферним. Набуті знання є базовою структурою для вивчення фундаментальних дисциплін медичного вузу та подальшого складання ліцензійного іспиту "Крок-1". Одним з основних методичних принципів навчання є наступність. Досягнення максимально високих результатів у вивченні медичної біології як базової дисципліни ґрунтується на знаннях, здобутих на довузівському етапі навчання. Попереднє вивчення на біології на довузівському етапі професійної підготовки має важливе значення у аспекті розуміння людини як біологічної та соціальної істоти.

Слід зазначити, що навчальна програма з біології підготовчого відділення передбачає знайомство з темами із загальної біології в першому семестрі, а саме на 10 тижні навчання, коли у студента ще недостатньо сформовані навички усного мовлення. У зв'язку з цим об'єм навчального матеріалу оптимально обмежений, розглядаються тільки основні терміни та ключові поняття. Ситуація ускладнюється тим фактом, що студентам необхідно запам'ятати, а головне – зрозуміти значення багатьох термінів і понять, звернути увагу на систематику в розділі медичної паразитології. Як наслідок з цим студентами неповно формується уявлення про систему класифікації живих організмів, адже саме з цих тем починається знайомство з латинською термінологією, яку неможливо не згадати. Тому у студентів першого курсу при вивченні предмета "Медична біологія" виникають значні труднощі у сприйнятті саме латинської термінології.

Досить обмежений увагою залишається і теоретичний матеріал з курсу Протозоології. Паразитарні захворювання широко розповсюджені у світі, тому вивчення даного розділу має велике практичне значення для майбутніх медиків. Знання основних понять паразитології і біології паразитів – підґрунтя вивчення розділів епідеміології, гігієни харчування, інфекційних хвороб тощо. На підготовчому відділенні на вивчення основ зоології та паразитології відведено тільки 10 годин, що, безумовно, не дає можливості ґрунтовно представити цей розділ.

Вивчення основ генетики на підготовчому відділенні також обмежене незначною кількістю навчальних годин, що безперечно негативно впливає на створення цілісної картини розуміння особливостей генетики людини, адже успішна діяльність майбутнього студента-медика неможлива без чіткого уявлення основних закономірностей спадковості. Саме зараз на перший план виступає вміння працювати з великим обсягом літератури, що базується на чіткому оволодінні спеціальною та загальнонауковою лексикою. Знання базових питань даного розділу біології в майбутньому дозволить з'ясувати матеріальну основу розвитку організму, що необхідно

для поглибленого вивчення молекулярної та медичної генетики, розмноження та онтогенезу організмів, еволюційної теорії та життєдіяльності організму людини в нормі та при різноманітних патологічних станах як на теоретичних, так і на клінічних кафедрах. Об'єктивно студенти підготовчого відділення тільки знайомляться з основною термінологією, символами, загальноприйнятою формою запису задач. Брак навчальних годин не дозволяє приділити належну увагу розв'язуванню ситуаційних задач, які підтверджують та ілюструють теоретичний матеріал, демонструючи можливість отримання знань в майбутньому для вирішення практичних медичних задач, зокрема при медико-генетичному консультуванні. З метою усунення цих недоліків на підготовчому відділенні особлива увага приділяється різним засобам подачі навчального матеріалу, зокрема з фрагментами читання мікролекцій. Так як іноземні студенти важко сприймають інформацію зі слуху, ми використовуємо особливу методику читання лекцій на підготовчому відділенні яка передбачає використання роздаткового матеріалу, а саме поурочні словники, розгорнутий план лекцій.

Інтенсивність навчання не дає можливості закріпити та засвоїти в достатній мірі увесь обсяг теоретичного матеріалу, тому значна увага приділяється організації самостійної роботи. Завдання викладача – навчити студента осмислено і самостійно працювати з літературою, сформувані і розвинути потребу постійного і безперервного вдосконалення знань. Самостійна робота на підготовчому відділенні – це навчальна діяльність під керівництвом викладача, який повинен підготувати студентів до нової системи навчання, познайомити із загальними принципами, прийомами та методами самостійної роботи як необхідною формою навчальної діяльності. На підготовчому відділенні розроблений адаптований довідковий матеріал у вигляді схем, таблиць, текстів, що сприяє формуванню навичок самостійної роботи.

Самостійна роботи студентів-іноземців на кафедрі медичної біології є комплексом навчально-методичних матеріалів забезпечення дисципліни. Видані навчальні посібники для самостійної роботи студентів англійською та російським мовами, методичні розробки до практичних занять, інформаційні довідники, що допомагають самостійному опануванню навчального матеріалу. Але, як показує досвід, у більшості студентів відсутня або значно послаблена чітка мотивація самостійної роботи, що пов'язано, насамперед, з недостатнім розумінням важливості самостійного опрацювання матеріалу, відсутністю навичок самоорганізації та самоконтролю, невмінням раціонально розподілити вільний час. Скоригувати самостійну роботу студентів має викладач, який закладає основи самоорганізації та самоконтролю, формує і розвиває потребу постійного та неперервного удосконалення знань. Закон про освіту зменшує години педагогічного навантаження, що біль ускладнює контроль самостійної роботи студентів. Для іноземних студентів відсутність

контролю самостійної роботи з боку викладача зменшує мотивацію до цього виду навчальної діяльності або зводить її нанівець.

Слід зазначити, що основними методологічними принципами удосконалення навчання та виховання іноземних студентів є наочність та демонстрація практичної значимості кожного заняття, всебічний контроль знань, правильне узгодження навчальних планів та розподіл робочого часу. Хочеться відмітити, що вдала мотивація значно підвищує інтерес до навчання. Коли студенти усвідомлюють, де в подальшому вони можуть використати набуті знання, зацікавленість та сприйняття значно зростають.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури та досвіду підготовки іноземних громадян на підготовчому відділенні та на першому курсі вищого навчального закладу довів доцільність вивчення вказаних проблем, що сприяє більш ефективній організації процесу професійної підготовки і підвищенню якості навчання іноземних студентів у медичному вузі за умови терплячої, систематичної та цілеспрямованої роботи всіх учасників навчально-виховного процесу. Актуальним залишається питання розробки нових прийомів та методик викладання медико-біологічних дисциплін іноземним студентам у вищих медичних навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Алексеенко Т.Н., О практическом курсе грамматики русского языка для иностранных студентов-медиков / Т.Н. Алексеенко., Т.В. Клочко, Т.Е. Манивская / Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю "Інтернаціоналізація вищої медичної освіти: науково-методичні засади освіти іноземних громадян у вищих медичних закладах" та "Жутаєвські читання". – Полтава, 2013. – 72 с.
2. Капитонова Т.И. Методика обучения русскому языку как иностранному на этапе предвузовской подготовки / Т.И. Капитонова, Л.В. Московин. – СПб.: Златоуст, 2006. – 272 с.
3. Максимова В.Н. Межпредметные связи в процессе обучения. /В.Н. Максимова. – М.: Просвещение, 1988. – 192 с.
4. Проскуріна Я.І. Професійна мовна підготовка іноземних студентів на підготовчих факультетах / Я.І. Проскуріна // Педагогічний альманах. – 2012. – Вип. 14. – с. 213-219.
5. Робоча програма з біології для слухачів підготовчого відділення для іноземних громадян Вищого державного навчального закладу України "Українська медична стоматологічна академія" / Криворучко Т.Д. – 2015. – 7 с.
6. Сурыгин А.И. Основы обучения на неродном для учащихся языке / А.И. Сурыгин. – СПб.: Изд-во "Златоуст", 2000. – 230 с.
7. Шмоніна Т.А. Педагогічні умови природничо-наукової підготовки іноземних студентів на підготовчих факультетах вищих навчальних закладів; дис... к.пед.н.: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Т.А. Шмоніна. – Тернопіль, 2012. – 24

Стаття надійшла до редакції 11.09.2015 р.

Овчаренко О.

Криворучко Т.

Высшее государственное учебное заведение Украины

"Украинская медицинская стоматологическая академия", г. Полтава

**К ВОПРОСУ КООРДИНАЦИИ ПРЕПОДАВАНИЯ БИОЛОГИИ
НА ПОДГОТОВИТЕЛЬНОМ ОТДЕЛЕНИИ И МЕДИЦИНСКОЙ БИОЛОГИИ
НА I КУРСЕ ВУМЗ**

В статье освещены актуальные вопросы преподавания медицинской биологии в процессе подготовки на довузовском этапе обучения и на начальном этапе обучения в вузе. Реформирование высшей школы в нашей стране на основе европейских стандартов системы высшего образования предусматривает проведение глубоких преобразований в области высшего медицинского образования с целью повышения конкурентоспособности национальной высшей школы, обеспечении студентам-иностранцам возможности трудоустройства на родине и на европейском рынке труда. Предусматривается обновление содержания образования, создание новой системы методического и информационного обеспечения. Чрезвычайно актуальным становится вопрос формирования учебных планов, разработки графиков учебного процесса, регулирования соотношения аудиторных, самостоятельных и индивидуальных занятий, разнообразие методов преподавания дисциплин. На сегодня актуальной становится задача равноправного сотрудничества между преподавателем и студентами-иностранцами с целью решения учебных, познавательных и коммуникативных задач с учетом национальных и культурологических особенностей данной категории граждан.

Ключевые слова: реформирование высшего образования, подготовительное отделение, учебная программа, медицинская биология, студенты-иностранцы.

Ovcharenko O.

Kryvoruchko T.

State Higher Educational Establishment "Ukrainian Medical Stomatological Academy"

Poltava, Ukraine

**COORDINATION QUESTIONS OF BIOLOGY TEACHING IN PREPARATORY FACULTY
AND MEDICAL BIOLOGY ON 1ST YEAR IN HIGHER STATE EDUCATIONAL
ESTABLISHMENTS.**

An article presents the topical issues of teaching of medical biology in preparation for the pre-university stage of education and at the initial training process in high school. Reforming higher education in our country based on European standards of higher education involves a transformation in higher medical education to improve the competitiveness of the national high school, providing foreign students employment opportunities in their motherland and in the European labor market. It is supposed to update the content of education, creation of a new system of methodological and information support. An extremely important question is a formation of curricula, developing of schedules of educational process, regulation of the classroom's, independent and individual classes and variety of teaching methods courses. The most important task nowadays is an equal cooperation between a teacher and foreign students aimed at academic, cognitive and communication problems with national and cultural features of this category of citizens.

Keywords: higher education reforming, preparatory course, educational programs, medical biology, foreign students.